

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-9156.110.2.109-116>
УДК 342.951:351.743(477)

Шлега Д. О., аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ
(м. Кропивницький, Україна)
e-mail: denis02062026@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-6467-1185>

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті здійснено комплексне дослідження принципів, які лежать в основі організації та діяльності Національної гвардії України – військового формування з правоохоронними функціями, що є невід’ємною складовою сектору безпеки і оборони держави. Розкрито значення принципів як фундаментальних засад, що забезпечують узгодженість, правову визначеність та ефективність функціонування військового формування з правоохоронними функціями в умовах воєнного стану.

Автором проаналізовано зміст чинного Закону України «Про Національну гвардію України», зокрема статтю 3, яка формально визначає основні принципи діяльності цього формування. Дослідження засвідчило, що наявна редакція не повною мірою відображає практичні потреби та правові реалії функціонування Національної гвардії України, не забезпечує достатньої нормативної чіткості для реалізації її повноважень. Частина принципів є надто загальними або повторює загально-правові положення, не враховуючи специфіки подвійного – військового та правоохоронного – характеру формування.

У статті запропоновано розширити перелік принципів організації та діяльності Національної гвардії України, орієнтуючись на міжнародну практику функціонування аналогічних формувань, принципи демократичного контролю, гнучкість у реагуванні на надзвичайні ситуації та верховенство права. Обґрунтовано доцільність внесення змін до чинного законодавства, зокрема нової редакції статті 3 Закону, яка б включала систематизований перелік принципів, актуалізованих відповідно до сучасних безпекових викликів.

Зроблено висновок, що оновлення принципів діяльності Національної гвардії України сприятиме не лише вдосконаленню її правового статусу, а й підвищенню ефективності взаємодії з іншими суб’єктами сектору безпеки та оборони, забезпеченню публічного порядку, захисту конституційного ладу, прав і свобод громадян. Запропоновані положення можуть бути використані для подальшої законодавчої модернізації та уніфікації підходів до регулювання діяльності в системі безпеки держави.

Ключові слова: Національна гвардія України, принципи діяльності, організація, безпека, правове регулювання, воєнний стан, реформування, публічний порядок, демократичний контроль.

Постановка проблеми. Сучасні виклики у безпековому секторі, зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми загрозами, обумовлюють необхідність ефективного функціонування всіх елементів сектору безпеки і оборони України. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність Національної гвардії України – військового формування з правоохоронними функціями, яке виконує завдання із забезпечення громадського порядку, державної безпеки та захисту суверенітету й територіальної цілісності країни.

Правові засади організації та функціонування Національної гвардії України визначено Законом України «Про Національну гвардію України». Водночас аналіз чинного законодавства свідчить про відсутність чіткого, системного та вичерпного формулювання принципів її організації та діяльності, що ускладнює реалізацію основних функцій формування, особливо в умовах воєнного стану. Частина принципів має декларативний характер або дублює загально-правові підходи, не враховуючи специфіку діяльності Національної гвардії як суб’єкта з подвійним, військовим і правоохоронним статусом.

Недостатня нормативна визначеність і практична узагальненість принципів організації та діяльності Національної гвардії України призводить до фрагментарного підходу в реалізації її завдань, що знижує ефективність функціонування цього органу в умовах підвищених ризиків і загроз. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в науковому обґрунтуванні, систематизації та конкретизації принципів, які мають бути покладені в основу законодавчого регулювання діяльності Національної гвардії України, з урахуванням сучасних вимог безпекової політики держави та міжнародного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання діяльності Національної гвардії України неодноразово ставали предметом досліджень у роботах вітчизняних науковців. Так, у працях О. М. Бандурки, В. К. Колпакова, О. Ф. Кобзаря та І. Д. Пастуха розглядалися загальні засади функціонування правоохоронних органів, зокрема в умовах реформування сектору безпеки та оборони. Д. А. Морквін та Є. Ю. Соболев, акцентували увагу на особливостях правового статусу Національної гвардії України в системі Міністерства внутрішніх справ України та її взаємодії з іншими органами та підрозділами. Водночас, більшість робіт зосереджено на адміністративно-правовому статусі Національної гвардії України або на окремих аспектах її повноважень, що залишає поза увагою питання змісту та значення принципів, покладених в основу її діяльності. Системне осмислення й оновлення цих принципів у контексті сучасних викликів реальної війни та реформування сектору безпеки і оборони є недостатньо дослідженим, що зумовлює актуальність обраної тематики.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз принципів організації та діяльності Національної гвардії України, виявлення прогалин у законодавстві, а також формулювання пропозицій щодо їх удосконалення

Виклад основного матеріалу. Принципи організації та діяльності Національної гвардії України, віддзеркалюючись у нормах права, пронизують все організаційно-правове поле побудови та сфери її діяльності, у тому числі й Міністерства внутрішніх справ України, виступають «синтезуючими» засадами та об'єднуючими внутрішньо-організаційними зв'язками; ідеологічною основою формування, становлення і функціонування правових явищ у правоохоронній діяльності. Згідно із Законом України «Про Національну гвардію України» (ст. 3) до таких відносяться наступні:

1. Верховенство права.

Принцип верховенства права закріплений у ст. 8 Конституції України [1], а його офіційне тлумачення можна знайти у Рішенні Конституційного суду від 02 листопада 2004 [2] у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності ст. 69 КК України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). «Цей принцип вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [2].

Національна гвардія України у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) [4].

2. Забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Такий принцип діяльності має безпосередній конституційний зміст. Згідно з Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3) [1].

Під час виконання своїх завдань Національна гвардія України забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону «Про Національну гвардію України» у діяльності Національної гвардії України забороняється застосування тортур, катувань та інших жорстких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання [4]. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування. Військовослужбовцям категорично заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій необхідно негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження військовослужбовцями керівник органу військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності. Крім цього, у діяльності Національної гвардії України забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [4].

3. Позапартійність.

Вплив будь-яких зовнішніх політичних інтересів на функціонування Національної гвардії України є недопустимим, що забезпечує її інституційну неупередженість. Вона забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. В органах військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність. Військовослужбовцям Національної гвардії України заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях [4].

4. Безперервність.

Зазначений принцип є одним із фундаментальних у повсякденній діяльності Національної гвардії України, який передбачає постійне, безперервне та цілодобове виконання завдань, покладених на це військове формування з правоохоронними функціями. Це означає, що охорона громадського порядку, захист прав і свобод людини, боротьба зі злочинністю та реагування на загрози безпеці держави здійснюються незалежно від часу доби, дня тижня чи офіційного статусу дати (вихідний, святковий чи неробочий день). Зокрема, відповідно до цього принципу, органи та підрозділи Національної гвардії України не мають права відмовити у розгляді звернення громадян або юридичних осіб з питань, що стосуються захисту їхніх прав та інтересів, під приводом закінчення робочого дня або наявності вихідного.

Безперервність у діяльності формування забезпечується, зокрема, через організацію чергувань, оперативних змін, створення мобільних груп реагування, постійне функціонування чергових частин та командних пунктів. Це гарантує здатність в будь-який момент часу, приймати звернення, фіксувати події, реагувати на правопорушення або надзвичайні ситуації. Відповідний підхід обумовлений суспільною необхідністю, адже протиправні дії можуть мати місце у будь-який час, і зволікання з реагуванням на них може призвести до тяжких наслідків. Отже, принцип безперервності забезпечує реальне, а не формальне виконання функцій держави у сфері безпеки та оборони, сприяючи довірі населення до державних інституцій.

5. Законність.

Усі організаційно-правові форми та методи виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій мають здійснюватися у режимі чіткого і неухильного дотримання та виконання приписів законодавства [5, с. 57].

Національна гвардія України працює виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Дотримання принципу законності стосовно Національної гвардії України має дві сторони. Зовнішня, полягає в тому, що кожний військовослужбовець, виконуючи покладені на нього функціональні обов'язки, має суворо керуватися нормами права й враховувати інтереси громадянина, держави, суспільства. Внутрішня сторона принципу законності в цій роботі передбачає забезпечення прав та законних інтересів самих військовослужбовців під час проходження ними служби. Під час дії воєнного стану Національна гвардія України діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1; 6].

В. В. Василевич обґрунтовано вважає, що на нормативному рівні принцип законності повинен мати такий вигляд: «Діяльність суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням реалізується у суворій відповідності до вимог законодавства України. Заходи запобігання кримінальним правопорушенням застосовуються при наявності встановлених законодавством України підстав при неухильному дотриманні прав і законних інтересів осіб, щодо яких вони застосовуються. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою, в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечить чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина» [7, с. 420].

Як у зв'язку з цим зазначено у п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду від 26 грудня 2003 року № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень», суди у таких випадках мають з'ясовувати всі фактичні обставини справи; службове становище і коло повноважень особи тощо, та вимагати від органів досудового розслідування долучення до матеріалів кримінальних проваджень копій нормативно-правових актів, інструкцій, інших документів, що розкривають характер повноважень службової особи [8, с. 254] (у контексті змісту принципу законності – визначати законність дій чи бездіяльності такої особи). Відповідні роз'яснення потрібно враховувати при написанні наукових коментарів, навчальних посібників, рекомендацій з питань правоохоронної діяльності, у виді так званого розширеного тлумачення норм права, що тільки підвищить як рівень, так і ефективність запобігання кримінальним та іншим правопорушенням.

6. Відкритість для демократичного цивільного контролю.

Національна гвардія України здійснює свою діяльність на засадах відкритості для суспільства в межах, визначених Конституцією України та законами України. Поряд із цим, забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України [4].

Взаємодія уповноважених органів з громадськістю (громадськими об'єднаннями) є однією з основних форм забезпечення підзвітності влади. Т. В. Хабарова вважає, що даний принцип досягається шляхом залучення громадськості до процесу прийняття рішень, вироблення напрямів державної політики та здійснення громадського контролю за різними сферами діяльності влади [10, с. 88]. Основними складовими втілення принципу відкритості для демократичного цивільного контролю є: інформування, консультації з громадськістю та активна участь громадськості.

7. Відповідальність.

Принцип відповідальності реалізується в дотриманні норм права та обов'язковій реакції уповноважених осіб на правопорушення у вигляді осуду та застосуванні справедливих заходів юридичної відповідальності. На переконання А. А. Корнієнка, принцип відповідальності обумовлює ефективність процесу реалізації заходів юридичної відповідальності; є орієнтиром та метою діяльності уповноважених на реалізацію юридичної відповідальності суб'єктів та критерієм оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів [12, с. 14].

На слушну думку М. І. Балана та О. В. Кривенко, принцип відповідальності військовослужбовців ґрунтується на засадах єдиноначальності та доброчесності у взаємовідносинах між командирами (начальниками) і підлеглими і полягає у наділенні командира (начальника) всією повнотою розпорядчої влади стосовно підлеглих і покладанні на нього персональної відповідальності перед державою за належну й ефективну підготовку і виконання військовою частиною (підрозділом) завдань за призначенням; особистій відповідальності кожного військовослужбовця, незалежно від його посади та військового звання, за доброчесне виконання покладених на нього обов'язків військової служби; відповідальності за збереження державної таємниці [13, с. 54].

Водночас, на наш погляд, як і на переконання інших науковців, значну роль в організації та діяльності Національної гвардії України повинні відігравати і інші науково обґрунтовані принципи, зокрема самостійності, оперативності, координації дій та спадковості.

Наприклад, принцип *самостійності* в організації і діяльності Національної гвардії України виражається в недопущенні впливу в будь-якій формі державних органів чи їх представників на прийняття рішень чи перешкоджання діяльності. Принцип *оперативності*, у свою чергу, охоплює вимогу мінімізації часу між виявленням загроз або підстав для застосування заходів державного примусу та їх фактичною реалізацією. Національна гвардія України діє в умовах *мінливої* оперативної обстановки, у тому числі в межах надзвичайних ситуацій (масові заворушення, бойові дії, терористичні загрози, техногенні катастрофи тощо). З огляду на широкий спектр заходів, що можуть застосовуватись Національною гвардією України, та їхню неоднорідність, неможливо розробити універсальну рекомендацію щодо реалізації цього принципу. Очевидно, що фактор часу відіграє різну роль залежно від виду заходів: у профілактичних заходах і заходах припинення його значення відрізняється. Тим паче, що часовий аспект є ключовою умовою законності заходів та слугує показником ефективності їхнього застосування. Втім, науковці зазначають, що в умовах різноманітності ситуацій неможливо

виробити єдиний часовий норматив реалізації заходів, проте критично важливо, щоби кожне рішення приймалося без невинуватених зволікань, у межах розумного часу та в об'єктивній залежності від виду загрози [14].

Принцип *координації дій* в організації та діяльності Національної гвардії України передбачає, що вона не втручається в поточну та оперативну діяльність інших військових формувань і правоохоронних органів. Важливою умовою цього принципу є самостійність у межах наданих повноважень під час виконання узгоджених рішень і рекомендацій, а також реалізації відповідних заходів. Спільність завдань, які стоять перед Національною гвардією та іншими правоохоронними органами, їхня тісна взаємодія у процесі їх виконання, чітке розмежування компетенцій і методів діяльності, а також адміністративна незалежність один від одного беззаперечно свідчать про необхідність координації дій зазначених органів [15, с. 150–151; 16].

Принципом *спадковості* слід також доповнити основні засади організації та діяльності Національної гвардії України, який передбачає практичну передачу позитивного досвіду щодо форм і методів роботи. Звісно, що реформування військових формувань з правоохоронними функціями та самих правоохоронних органів відповідає потребам часу, однак цей процес має проходити поступово, зі збереженням найкращих традицій та цінних кадрів.

Висновки. Отже, аналіз положень Закону України «Про Національну гвардію України», який визначає правові засади організації та діяльності цього військового формування з правоохоронними функціями, його структуру, функції та повноваження, засвідчив наявність певних прогалин у нормативно-правовому регулюванні. Незважаючи на те, що закон закріплює основні принципи діяльності Національної гвардії України, їх формулювання є недостатньо деталізованим для забезпечення чіткого дотримання законності та ефективного виконання покладених завдань. Це негативно позначається на рівні організаційної цілісності та комплексності реалізації функцій Національної гвардії України, особливо в умовах воєнного стану, коли ефективність функціонування сил безпеки і оборони є критично важливою. У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність удосконалення законодавчих норм, зокрема шляхом доповнення статті 3 Закону України «Про Національну гвардію України» додатковими принципами. Запропоновані зміни сприятимуть підвищенню правової визначеності, організаційної ефективності та адаптивності Національної гвардії України до нових викликів, що, своєю чергою, посилить її спроможність діяти як надійна складова сектору безпеки й оборони держави.

Використані джерела:

1. Конституція України : Основний Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : справа № 1-33/2004 від 02.11.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>
3. Морквін Д. А., Гох І. М. Основні засади та принципи діяльності Національної гвардії України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С.34–37. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/5.pdf
4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18/print>
5. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: НЮАУ, 2011. 120 с.
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print>
7. Василевич В. В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 435 с.

8. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 15. *Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах* / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2011. С. 254–258.

9. Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне прогнозування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2012. 304 с.

10. Хабарова Т. В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 216 с.

11. Христинченко Н. П. Принципи відкритості у діяльності органів виконавчої влади: проблеми реалізації. *Наше право*. 2013. № 7. С. 47–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_7_10.

12. Корнієнко А. А. Невідворотність як принцип юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2014. 20 с.

13. Балан М. І., Кривенко О. В. Науково-практичні підходи до законодавчого забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України. *Чесність і закон*. 2020. № 3 (74). С. 51–57.

14. Мартинюк Р. В. Оперативне реагування правоохоронних органів у системі забезпечення публічної безпеки. *Право і безпека*. 2021. № 2 (81). С. 68–72. URL: <http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/431>

15. Коваленко А. В. Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 455 с.

16. Бесчастний В. М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні: монографія. Харків, 2017. 360 с.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy : Osnovnyi Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Fundamental Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].

2. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannya) : sprava № 1-33/2004 vid 02.11.2004 r. [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional submission of the Supreme Court of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (case on the imposition of a more lenient sentence by the court): case No. 1-33/2004 of 02.11.2004]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> [in Ukrainian].

3. Morkvin, D. A., Hohk, I. M. (2023). Osnovni zasady ta pryntsypy diialnosti Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Basic principles and activities of the National Guard of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 10, 34–37. Retrieved from: http://lsej.org.ua/10_2023/5.pdf [in Ukrainian].

4. Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 berez. 2014 r. № 876-VII [On the National Guard of Ukraine: Law of Ukraine dated March 13, 2014 No. 876-VII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18/print> [in Ukrainian].

5. Holina, V. V. (2011). Zapobihannia zlochynnosti (teoriia i praktyka) [Crime prevention (theory and practice)] : navch. posib. Kharkiv: NLUAU [in Ukrainian].

6. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12 trav. 2015 r. № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine of May 12, 2015 No. 389-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print> [in Ukrainian].

7. Vasylevych, V. V. (2020). Kryminolohichna polityka Ukrainy [Criminological policy of Ukraine] : monohrafiia. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

8. Pro sudovu praktyku u spravakh pro perevyshchennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26 hrudnia 2003 roku № 15 [On judicial practice in cases of abuse of power or official authority: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated December 26, 2003 No. 15]. *Postanovy Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy u kryminalnykh spravakh* / uporiad. V. V. Rozhnova, A. S. Syzonenko, L. D. Udalova (2011). Kyiv: PALYVODA A.V., S. 254–258 [in Ukrainian].

9. Holina, V. V., Lukashevych, S. Yu., Kolodiaznyi, M. H. (2012). Derzhavne prohnozuvannia i rehionalne planuvannia zakhodiv zapobihannia zlochynnosti v Ukraini [State forecasting and regional planning of crime prevention measures in Ukraine] / za zah. red. V. V. Holiny. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

10. Khabarova, T. V. (2017). Administratyvno-protsesualni zasady zapobihannia koruptsii v Ukraini [Administrative and procedural principles of preventing corruption in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Khrystynchenko, N. P. (2013). Pryntsypy vidkrytosti u diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady: problemy realizatsii [Principles of openness in the activities of executive bodies: implementation problems]. *Nashe pravo*. № 7. S. 47–52. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_7_10 [in Ukrainian].
12. Korniienko, A. A. (2014). Nevidvorotnist yak pryntsyp yurydychnoi vidpovidalnosti [Inevitability as a principle of legal responsibility]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Balan, M. I., Kryvenko, O. V. (2020). Naukovo-praktychni pidkhody do zakonodavchoho zabezpechennia sluzhbovo-boiovoi diialnosti Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Scientific and practical approaches to legislative support for the service and combat activities of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon*. № 3 (74). S. 51–57 [in Ukrainian].
14. Martyniuk, R. V. (2021). Operatyvne reahuvannia pravookhoronnykh orhaniv u systemi zabezpechennia publichnoi bezpeky [Prompt response of law enforcement agencies in the public safety system]. *Pravo i bezpeka*. № 2 (81). S. 68–72. Retrieved from: <http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/431> [in Ukrainian].
15. Kovalenko, A. V. (2020). Teoretyko-prykladni zasady kryminolohichnoho zabezpechennia politseiskoi diialnosti v Ukraini [Theoretical and applied principles of criminological support for police activities in Ukraine]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
16. Beschastnyi, V. M. (2017). Kryminolohichne zabezpechennia protydii zlochynnosti v Ukraini [Criminological support for combating crime in Ukraine] : monohrafiia. Kharkiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 28.04.2025

Shleha D., Postgraduate Student at the Department of Administrative Law Disciplines of the Faculty No. 2 of the at Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyonytskyi, Ukraine)

PRINCIPLES OF ORGANIZATION AND OPERATION OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article presents a comprehensive study of the principles underlying the organization and operation of the National Guard of Ukraine—a military formation with law enforcement functions that constitutes an integral part of the state's security and defense sector. The principles are examined as fundamental foundations that ensure coherence, legal certainty, and operational effectiveness of this military formation under martial law.

The author analyzes the content of the current Law of Ukraine «On the National Guard of Ukraine» with particular focus on Article 3, which formally defines the basic principles of the Guard's activities. The study demonstrates that the current wording does not fully reflect the practical needs and legal realities of the National Guard's functioning and lacks sufficient normative clarity for the proper exercise of its powers. Some of the principles are overly general or duplicate general legal provisions, without considering the dual nature—military and law enforcement—of the institution.

The article proposes expanding the list of principles governing the organization and activities of the National Guard of Ukraine, guided by international practice in the functioning of similar formations, principles of democratic oversight, responsiveness to emergencies, and the rule of law. The author substantiates the necessity of amending the current legislation, in particular by introducing a revised version of Article 3 of the Law, which would include a systematized list of principles updated in accordance with modern security challenges.

The study concludes that updating the principles of the National Guard's activity would not only improve its legal status but also enhance its interaction with other entities in the security and defense sector, ensure public order, protect the constitutional system, and safeguard citizens' rights and freedoms. The proposed provisions may serve as a basis for further legislative modernization and unification of approaches to the regulation of security sector institutions.

Keywords: National Guard of Ukraine, principles of activity, organization, security, legal regulation, martial law, reform, public order, democratic oversight.